

НОВІТНЯ СЕРБСЬКА П'ЕСА
або [НЕ] **КОРОТКО ПРО ТЕ, НЕ ЯК ЖИТИ, А ЗАРАДИ ЧОГО**
(рецензія на антологію сучасної драматургії
«**НОВІТНЯ СЕРБСЬКА П'ЕСА**» НЦТМ ім. Леся Курбаса, 2006)

Валерія Колодій,

випускниця магістерської програми

*«Літературна творчість, українська мова і література та англійська мова»
Інституту філології КНУ ім. Тараса Шевченка*

«НОВІТНЯ СЕРБСЬКА П'ЕСА» – це місток між специфічною колоритною сербською культурою й українським глядачем, читачем або митцем, який може засвоїти і передати її у свій спосіб.

Це друга антологія в рамках проєкту Центру Леся Курбаса (першою була антологія «Новітня французька п'еса»), та, гадаю, саме сербська дуже близька для українського глядача, адже Україна і Сербія мали (до певної міри, мають і зараз) схожу культурну, політичну й соціальну (а, отже, й світоглядну) ситуацію. Насаджування комуністичного й тоталітарного ладу, періодична ворожнеча із сусідніми країнами, війна, економічна криза й бідність, прагнення вийти з цього кола й емігрувати, знецінення мистецтва й культури, непотрібність мистецтва суспільству, приниження митця (адже він нібито тільки розважає), а також чимало інших, менш глобальних проблем, – усе це добре знайоме і для українського культурного реципієнта.

Гадаю, вибір п'ес пов'язаний не лише з прагненням показати культурну специфіку, колоритність, широкий культурний контекст, а й технічну сучасність і новітність драматичних текстів.

«Мандрівний театр Шопаловича», автор Любомир Сімович.

Не як жити, а заради чого? Сербське містечко Ужїце окуповане нацистами, кожного дня над кимось із мешканців чинять розправу. Пекар має бути в пекарні, аптекар – а аптеці, вчитель – у школі, коваль у кузні, мельник у млині... а де ж мають бути актори? «Пекар нам бодай допомагає якось прохарчуватися і вижити, а актор... – Можливо, актор показує, для чого взагалі людині треба прохарчуватися і вижити!». Здавалося б, війна – не час для мистецтва, про це

й говорять мешканці Ужїце, принижуючи театр і акторів особисто. У їхньому розумінні, театр – це розвага, а розважатися, коли щодня когось допитують, нівечать і розправляються, – цинічно. Логічно. Але суть не в розвазі. Люди самі собі суперечать, адже, з одного боку, декларують свою ненависть до таких «розваг», а з іншого – живуть, не знаючи для чого. Гїна все своє життя топить у ночвах, Благое – у пляшці, Томанія надміру перейнята цінами й побутом, і так далі. За такими речами людина забуває про життя й не цінує його. Натомість актори перевертають уявлення деяких персонажів: Філіп, не відчуваючи реальності, рятує сина Гїни й гине замість нього, Софія змушує Дробаца усвідомити свою потворну звірячу сутність, своє життя переосмислює й Сїмка. Прийом театру в театрі увиразнює ідею твору й робить драму динамічнішою, інтенсивнішою.

«Кар'єра Бори Шнайдера», автор Олександр Попович.

Трагікомічне зображення обличчя суспільства в період приходу комунізму, ціннісна й економічна криза, морально-етичний занепад суспільства. Ті, хто були ніким, намагаються стати великим цабе, кожен намагається нажитися й підставити ближнього свого, кожен думає лише про своє благо, проповідуючи ідеї комунізму. Головний герой – Бора Шнайдер – колишній картяр, а тепер очільник підприємства восколівів, хоча у виробництві він не розуміє анічогосінько. Та головне – причепити красиву табличку на дверях, виписати модну автівку з-за кордону, побудувати собі віллу. Це викриття всієї системи й людської природи в цій системі. Однак сама п'єса вельми специфічна: зав'язка дуже неконкретна, проблематично зрозуміти, про що п'єса взагалі. Специфічні побутові ситуації, далекі й незрозумілі для несербського читача. Розвиток дії також досить статичний: ми просто бачимо життя підприємства і знайомимося з героями, але нічого не відбувається. Кульмінаційний момент також складно визначити: мабуть, це момент суперечки зі Шпірою або ж момент, коли підприємство от-от збанкрутує (хоча емоційну напругу в обох цих випадках відчутти складно). Гадаю, п'єса не призначена для несербського глядача, хоча деструктивний вплив комуністичного ладу на суспільство є для нас усіх таким знайомим.

«Професіонал», автор Душан Ковалевич.

Експериментальна п'єса з цікавим форматом – щоденник у театрі. Драма написана від першої особи, але, що цікаво, ремарки теж написані від особи головного героя – Теодора (Теї) Края у форматі щоденникового епістолярію, і більшість із них потребують озвучення на сцені. У 45 день народження до

Теї на роботу приходять незвичайний гість Лука з особливими рукописами. Але ці рукописи не його, а Теодора. Лука знає про нього все, адже близько двадцяти років постійно його супроводжував, був на всіх його публічних виступах, чув усі його промови. Це все – ненаписані книги, змарновані моменти (бо ж Тея їх майже не пам'ятає), забуті стосунки (із матір'ю, батьком, сином), якесь пропущене життя. Обидва герої – ніби відображення двох реальностей на одному дзеркалі (події вони переживали спільні, а ставлення до них – страшенно різне). Коротка динамічна п'єса, де кожен герой щось означає.

«Бог на нас зглянувся. Коля», автор Мілена Маркович.

П'єса, де жорстокість суспільства в передвоєнний, воєнний і післявоєнний періоди виражена в героях-масках (Герой, Паскудний, Дебіл, Жирний, Веселий, Дірочка) і в ретельно продуманій лайливо-примітивній мові персонажів. Герої є сильні та слабкі, тобто, ті, що знушаються (Герой, Паскудний, Жирний), і жертви (жіночі образи, які грає Дірочка, Дебіл, Веселий). Дії відбуваються в різний час: задовго до війни (коли Дірочка – це ще дівчинка-підліток, а потім – шкільний психолог), перед війною (коли Дірочка зв'язується з Паскудним і местними), потім під час війни, а також після війни. Деякі дії відбуваються ретроспективно, наприклад, коли Дірочка знайомиться з Веселим, але це вони вже згадують у раю. Усі герої деградовані, неблагополучні, одні намагаються ствердитися за рахунок насилля над слабшими, інші – вибирають позицію жертви й не прагнуть боротися за справедливість (а може, навіть і не хочуть). Та всі герої в різні моменти вистави прагнуть людяності, любові, насолоди від кожного моменту життя. Цікавий прийом розриву єдності дії, місця й часу: кожна дія відбувається ніби окремо, в різні етапи життя (і смерті) героїв. У цілому, вистава – це провокація, яка не може залишити глядача й читача байдужим.

«Америка. Друга частина», автор Біяна Срблянович.

Пошук кращого життя, прагнення вирватися з кола бідності й неблагополуччя шляхом еміграції – проблема, добре знайома для багатьох українців. Цікавий і початок п'єси: дія починається більше, ніж через рік після теракту Аль-Каїди у Нью-Йорку, і водночас світ готується до Різдва, і всюди панує різдвяна атмосфера. Європеець Карл – худий, випрацюваний самотній чоловік сорока років, який, нарешті, досяг такого собі середньостатистичного успіху (гарна посада, житло в одному з найкращих будинків Нью-Йорка, комфорт життя). Його трагедія – це трагедія нестабільності світу, де все тримається на грошах і примарному успіху (як не дивно, саме зараз ця проблема

стала більш актуальною для сучасного українського суспільства й покоління міленіалів). Герої не чують одне одного, їм не вистачає щирості, навіть голоси з автовідповідача звучать чуттєвіше, ніж репліки героїв і їхня метушня. П'єса досить кінематографічна, з детальними описами приміщень і дій акторів, що дає змогу не лише глядачеві, а й читачеві уявити все в деталях і відчувати атмосферу тексту.

«Провина», автор Небойша Ромчевич.

Надзвичайно камерна, сімейна драма, на якій відобразилася жорстокість та невблаганність суспільної ситуації. У драмі всього дві дійові особи – Гоца і Браца, але вони постійно говорять про сина Гоци, який нібито перебуває десь за стіною (чи то за межею реального світу). Також у їхньому домі присутній привид чоловіка Гоци, який наклав на себе руки через те, що не зміг купити синові омріяні кросівки. Кожен із героїв відчуває свою провину, хлопчик – через своє «тату, купи», Гоца – через те, що робить аборт, її померлий чоловік – через свою слабкість чи неспроможність, а Браца відчуває в цій родині свою зайвість. Драма розгортається всередині кожного з героїв, кожен проявляє людяність, але жоден не може бути щасливим і не зробити боляче близькому.

Чи не в кожному тексті ми бачимо проблеми, які не чужі українському суспільству в принципі. Але бачення цих проблем дещо інше: сербське світовідчуття більш трагічне, більш насичене жахом екзистенції, ми бачимо шок, відчуваємо постійний психологічний дискомфорт: герої постійно перебувають у хаотичному, небезпечному, сповненому жаху, цинізму і самотності, середовищі. Та важливо те, що погляд на ці проблеми новий, свіжий. І виникає більше запитань, аніж відповідей.